

לפוח משפחת הפוני

ויהי אחרי המגפה, ויאמר ה' אל משה... שאו את ראש כל עדת בני ישראל, מבין עשרים שנה ומעלה, לבית אבותם... בני ראובן... בני יששכר למשפחותם, תולע משפחת התולעי, לפוח משפחת הפוני [פנחס כו כג], היה לו לומר הפוחי וכתוב הפוני, לומר שכל ישראל פונים אליו ללמוד מתורתו [בנעה"ט שם], מקור הדברים הוא ממה שאמרו חז"ל ויהי למס עובד [בראשית מט טו], שכל מי שהיה טועה בהלכה היו שואל אותה לשבט יששכר והם מבארים אותה להם [במדבר"ר יג טו], ביאורם של דברים לפנינו.

*

הטעם שכל ישראל פונים אליו ללמוד מתורתו, הוא משום שכך ברכו אביו, יששכר חמור גרם [חמור בעל עצמות סובל 'עול תורה', רש"י], רובץ בין המשפטיים, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול [בראשית מט טו], ויט שכמו לסבול, 'עול תורה' [רש"י, שם]. ובגמרא, תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול [וכחמור למשא' [ע"ז ה ב], כשור לרדיא המשדד עמקים וכרוב ותני, ומעיין ודולה מים מבארות עמוקים, והוא החריפות, ואחר שברר שמועותיו וטחן וברר לסולת סולת נקיה, יהיה 'כחמור למשא', ישא אלומותיו כחמור נושא ספרים [חת"ס חולין ז א], הרי שכדי ללמוד תורה צריך שני כוחות, האחד להיות 'כשור לעול', היינו להיות 'עוקר הרים', לדלות מבארות עמוקים וללמוד בחריפות, והכח השני להיות 'כחמור למשא', היינו להיות 'סיני', לישא אלומותיו כחמור הנושא ספרים, ועי"ז ידע להשיב בכל מקומות התורה.

[נועד"ז כתב החפץ חיים זצ"ל כח 'השור' נברא כדי לחרוש את האדמה, שתוכל להוציא פריה כשזורעים בה, וכמו דכתיב ורב תבואות בכח שור, 'והחמור' עניינו הוא רק שיהיה נושא עליו את התבואה שהוציא כבר מן האדמה, וכן הוא בענין למוד התורה, דמתחילה צריך ליגע עצמו להבין את דברי התורה, ואח"כ כשנתברר לו, מצוה לישא עליו את דברי התורה, כמה דכתיב והיו הדברים האלה על לבך וכו', והיינו שחוזר עליו כמה פעמים שלא ישכח ממנו (שם עולם פ"י)].

ועל זה דנו בגמרא, אמר רבי יוחנן, פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן, חד אמר 'סיני עדיף' [מי שמשנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מהר סיני, רש"י], וחד אמר 'עוקר הרים' עדיף [חריף ומפולפל בתורה אע"פ שאין משנה וברייתא סדורין לו כ"כ, רש"י], רב יוסף סיני, רבה עוקר הרים, שלחו לתמן איזה מהם קודם, שלחו להו סיני עדיף, דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא [הוריות יד א]. וצ"ב היאך נקטה הגמרא דסיני עדיף כרב יוסף, הא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה [דהוא עוקר הרים], וכתב הרא"ש משמיה דהרבינו יונה, דהא דקיימ"ל רבה ורב יוסף הלכתא כרבה, היינו היכא דפליגי 'בסברות דנפשיה', משום דאמרין בהוריות דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים, אבל אם נחלקו 'מפי השמועה', ותרוייהו אמרו מפי רב יהודה, בזה ליכא האי כללא דהלכתא כרבה [רא"ש שבת פ"ב אות כג].

מבואר מדבריהם, שכשדנים לגבי ההלכה סיני עדיף, וכפרש"י רב יוסף הוא מרי חטיא שמשנה וברייתא אבוהון דהלכתא, והן סדורין לו 'מפי השמועה', כנתינתן מסיני [רש"י הוריות יד א], וע"ע ברש"י 'בעל שמועות', ששמע 'הלכות פסוקות' מרבותיו ושגורות בפיו [רש"י חגיגה יד א], אבל כשדנים בסברות רבה דהוא עוקר הרים עדיף [ע"י דברי חנינא סי' כז ומש"כ באופ"א].

ומעתה כיון ששבט יששכר הוא 'חמור גרם' [חמור בעל עצמות סובל 'עול תורה', רש"י], רובץ בין המשפטיים, ויט שכמו לסבול 'עול תורה' [רש"י שם], היינו שמעלת שבט יששכר הוא בזה שהוא 'סיני', והרי הוא 'כחמור למשא', לישא אלומותיו כחמור הנושא ספרים, לידע להשיב בכל מקומות התורה, משום כך ויהי למס עובד, שכל מי שהיה טועה בהלכה היה שואל אותה לשבט יששכר והיה מבאר להם [במדבר"ר יג טו].

*

והנה מה שכתב בעל הטורים שנקרא פוני לומר, שכל ישראל 'פונים' אליו ללמוד תורתו [בנעה"ט שם], עדין טעון ביאור, למה נקבע הדבר באות נ' שבשמו [פוני במקום פוח]. נראה שעל הפסוק ויהי בנסוע הארון וכו' [במדבר י לה], פרש"י עשה לו סימניות [רש"י שם], נונין הפוכים לומר שאין זה מקומה [בנעה"ט שם], על משמעות הדבר כתוב בחז"ל, ב' הנונין כבוד ה', עיקרו של עולם, לכן ברך יעקב וידגו לרוב בקרב הארץ, ותרגמו כנונא ימא יסגון [זוהר הובא בשיח יצחק], מבואר בחז"ל 'נון' הוא כבוד ה', עיקרו של עולם, והוא על שם הדגים, כברכת יעקב וידגו לרוב בקרב הארץ, וכתב התרגום כנוני ימא.

סגולת הדגים שכל חיותם הוא במים, וכשהם פורשים מן המים מיד הם מתים, וכפי שאמר רבי עקיבא לפפוס בן יהודה משל לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, א"ל מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. א"ל רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה, אלא טפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתייראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה כי הוא חיך ואורך ימיך כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה

